

ONS OECUMENISCHE PSALMBORD

Het gebruik van Psalmborden dateert uit de tijd van de Reformatie.

Dit eiken psalmbord is zeer waarschijnlijk kort na 1647 in ons kerkje in gebruik genomen. In dat jaar besloot het voornamelijk Nederduits Gereformeerde Bergse bestuur de Katholieken uit de Halsterse kerk te verjagen. Datzelfde was in 1580 in Bergen op Zoom gebeurd. Sinds die tijd werd het Halsterse kerkje bij het Bergse bestuur een doorn in het oog omdat een groot deel van de Bergse katholieken, zeker de meer welgestelden, in Halsteren hun geloof bleef belijden. De Halsterse kerk fungeerde als een katholiek bastion tegen de steeds meer zuidwaarts optrekkende Reformatie. Bij de Vrede van Munster in 1648 werd de Nederduits Gereformeerde Kerk uitgeroepen tot Staatskerk, maar hierop heeft men in Bergen op

Zoom niet kunnen wachten. Al in 1647 werd de kerk voor de katholieken verboden en in beslag genomen door een klein aantal protestanten. (Pas in 1816 veranderde "Nederduits Gereformeerd" in "Nederlands Hervormd")

Anderhalve eeuw lang, tot 1799, is de Martinuskerk in protestantse handen geweest.

Een van de vele gekoesterde fabels houdt in dat tussen 1701 en 1713 de kerk, door invallen van de Fransen, in katholieke handen kwam. De historische feiten weerspreken dat. Tijdens de Spaanse Successieoorlog (1701 - 1713) is het Franse leger van Lodewijk XIV gedurende die gehele periode niet noordelijker gekomen dan de lijn Brussel-Brugge. Het Franse leger is tenslotte in de slag bij Oudenaarde verpletterend verslagen (1708).

Onder druk van het latere Franse bewind, vanaf 1794/1795, werden de kerken toegewezen aan de kerkgenootschappen met de meeste leden. Zo kwam de Sint-Martinuskerk in 1799 weer in katholieke handen.

Bij de hiermee gepaard gaande herinrichting van de kerk bleef het achtergelaten psalmbord in gebruik, maar omdat men tijdens de mis geen behoefte had aan een psalmbord, heeft men het getransformeerd naar een andere functie: kapstok of, meer waarschijnlijk, ophangrek voor collectezakken. Twee gedraaide houten kapstokhaken werden via een rond gat in een extra verstevigingsplank aan de achterkant bevestigd.

Goed waarneembaar aan de onderkant en naast de kapstokhaken zijn nog de vierkante gaten waar het inzetbord voor de te zingen psalmen naar binnen

werd geschoven. Deze gaten heeft men met vierkante eiken deuvels gedicht. Vanwege zijn nieuwe functie is het bord zeer waarschijnlijk verhuisd van het kerkschip naar de sacristie (tegenwoordig consistorie).

Oorspronkelijk bevond zich aan de bovenkant een centraal ophangsysteem. Daar valt nu nog een groot gat waar te nemen. Deze ophang is ooit vervangen door twee ronde gaten aan de achterkant. Deze zijn later weer versterkt met metalen strips.

Men kan dus concluderen dat het psalmbord zeer intensief is gebruikt, zowel door de protestanten als door de katholieken. Vandaar de toevoeging "oecumenische" in de titel.

Hier en daar, aan de voorkant en langs de randen aan de achterkant, zijn resten van witte verf waar te nemen. Het bord is dus ooit wit geverfd. Men heeft lang gedacht dat men tijdens het Napoleontische bewind aldus belasting op eikenhout probeerde te ontduiken.

Ook dit is weer een spannende fabel, met liefde gekoesterd, maar helaas in strijd met de feiten. Recent uitgebreid onderzoek heeft uitgewezen dat hiervoor geen enkel document of aanwijzing is te vinden (A. Korpel, Belasting op eikenhout).

Misschien was het verven van het interieur een modeverschijnsel, maar wellicht was het meer een onderhoudskwestie. Het in de was zetten en uitboenen van preekstoel, meubels etc. was een terugkerend zwaar en tijdrovend werk. Een laag verf op een inmiddels uitgedroogd oppervlak was een betere oplossing. Zo was onze preekstoel, die tussen 1813 en 1962 dienstdeed in de Vaste Burchtkerk in Eindhoven, ooit donkerbruin geverfd. Die verflaag is verwijderd, in de Martinuskerk, ten tijde van de restauratie 1961-1962, voordat de preekstoel kon worden geplaatst.

Toen de katholieken in 1800 hun oude kerk weer in handen kregen, moesten ze een dermate vervallen en uitgewoende sacristie hebben aangetroffen, dat ze besloten hebben aan de overkant, de noordkant, een nieuwe sacristie te laten bouwen. Zeker is dat ze het volkomen verzakte credensmeubel in de oude sacristie hebben laten staan. Deze noordelijke sacristie, die evenals de zuidelijke sacristie via twee deuren

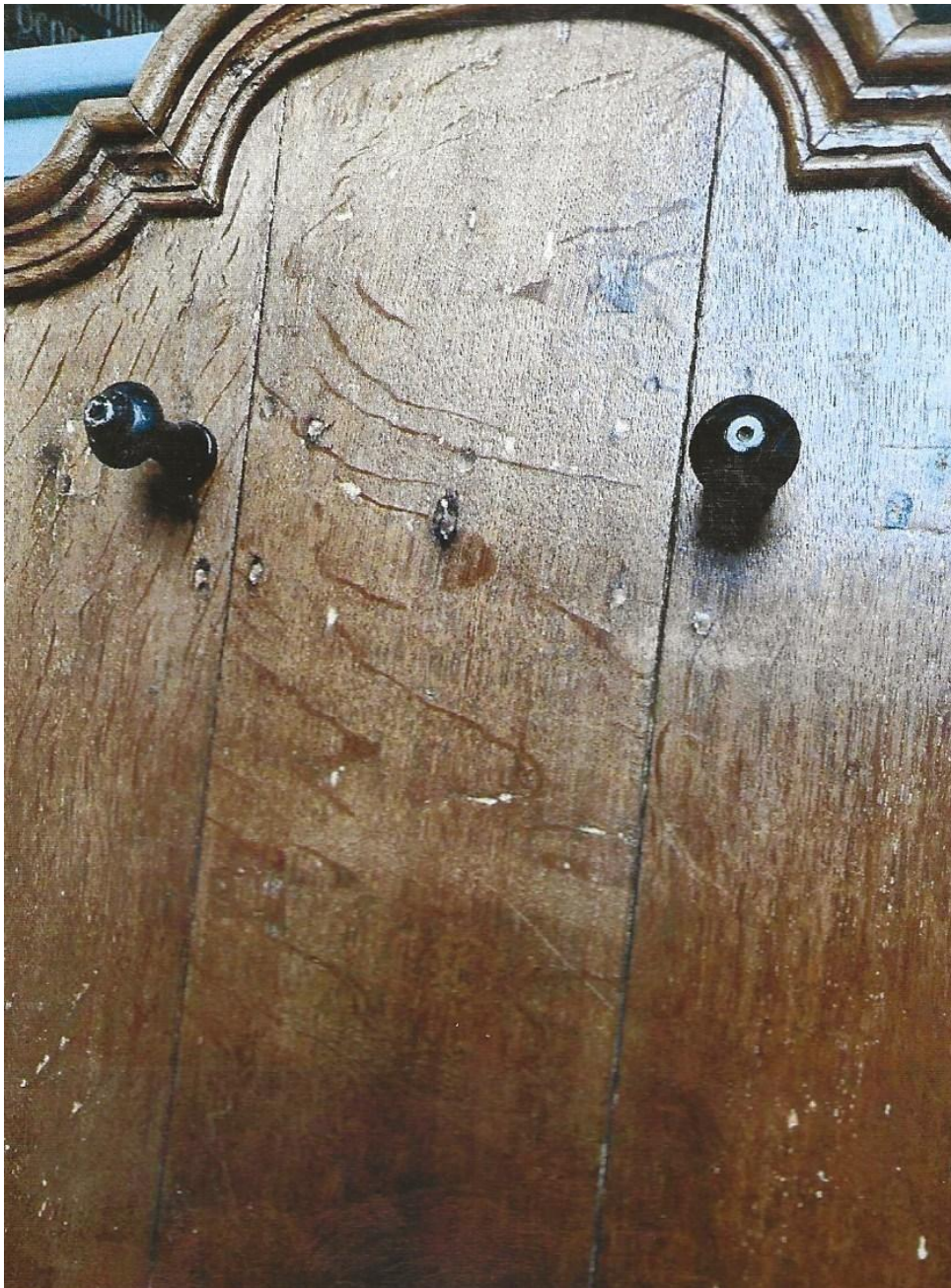
toegankelijk was, is ergens tussen de beide wereldoorlogen afgebroken. Een aanbouw voor de warmtevoorziening is er tijdens de grote restauratie voor in de plaats gekomen.

Toen de katholieken in 1912 de nieuwe en veel grotere Quirinuskerk betrokken, met uiteraard een volledig opnieuw ingerichte sacristie, heeft men, behalve het oude vervallen en verzakte credensmeubel, waarschijnlijk ook het lavaborek en het Psalmbord in de oude sacristie achtergelaten of op de zolder opgeslagen. Ook het kruisbeeld bleef in de kerk achter. Het hing tegen de zuil op de plaats van de huidige preekstoel. De (kunst)schilder Frans Hagenaars, die daar schilderles gaf, kreeg dat kruisbeeld in bezit, wellicht als beloning voor zijn inzet bij het restaureren van het in 1920 opgegraven bronzen doopvont (uit 1549, naar alle waarschijnlijkheid in 1580 in aller haast tegenover de kerk begraven toen twee achtereenvolgende soldatenopstanden in Bergen op Zoom een beeldenstorm in deze streek ontketenden). Hagenaars heeft dat bij de restauratie van 1961-1962 aan de kerk terug geschonken. Het kruis was dermate door houtworm aangetast dat men dat vernieuwd heeft.

De restaurateurs van 1961-1961 hebben uit respect voor wat ze nog uit het interieur hadden kunnen redden, de vier credensdeurtjes, het lavaborek en het psalmbord op de toren- of kerkzolder in veiligheid gebracht.

Dit respect ontbrak bij de schoonmaakploeg. Deze botste ieder jaar weer tegen deze "nutteloze oude rommel" aan, en deponeerde in 1968 /1969 deze zeer oude relieken, uit de tijd van de laatste kruistochten tot aan de hervorming, tussen de vuilniszakken, tegen de muur links in het halletje bij de ingang.

Ze werden bij wonderbaarlijk toeval gered, wellicht enige uren voor de komst van de vuilniswagen.

Het Psalmbord, nu aan de muur in de stiltehoek, oog in oog met zijn opvolger, een reusachtig zwart scherm.